

KÁROLYI AMYVAL

– *Milyennek látja költői indulását ma? Hogyan kezdődött, mikor kezdődött a költészettel való kapcsolat?*

– Be kell vallanom, hogy feleletem nem lesz improvizált. Volt olyan elővigyázatlan, hogy a telefonba is megmondotta, körülbelül mit fog kérdezni, így ezen ma délelőtt eltűnődtem, és a rettenetes írással – amit nem is tudom, el tudok-e majd olvasni – impurumba lejegyeztem, mert féltem, hogy mire megérkezik, addigra elfelejttem az egészet. Most én ezt elolvasnám, aztán a többi kérdésre már improvizálni fogok.

– *Milyen egy költői kezdés? Akár a világ teremtése. Kezdődik az alfával, az első leírt nagybetűvel. Ez nálam annál jelentőségtelesebb volt, mert a nevem is „A” betűvel kezdődik. Olyan ez, mint valami beavatási szertartás első fázisa. Varázslat, amivel visszatartom az elmúltót. A palavessző, amit akkor griffinek hívtunk, varázsvesszővé válik és kényszeríti a változót, hogy ott maradjon. Az ember leírta: rózsza. S az az évszaktól bántatlanul volt piros és illatozó. Leírtuk: nyár. S ez a rákövetkező ősztől függetlenül volt kemence meleg és víztől üde. Innen már csak egy lépés a költészetig. Mert mit csinál a költő? Megmenti az elmúlástól a szerelmet, az indulatot, az ifjúság madarait, a nyár gyöngyözően forró levegőjét. Megmenti anyját és apját, hitét és haragját, első lépéseit és sirását, egy alkony színes cserepeit, egy reggel zománcát. S az már csak ráadás, hogy nemcsak a maga számára menti meg mindezt, hanem ezt a veszendőségtől megmentett, szinte újrateremtett világot másoknak is átadja. Mindenkinék. Egyenes út vezet az első „a” betűtől az egybegyűjtött írásokig.*

– *Ezután a szép vallomás, ha úgy tetszik, ars poetica után, hadd kérdezzem meg, milyen volt az a kislány, aki először verset írt – Károlyi Amy néven?*

– Biztosan le volt verve a könyöke meg a térdé, ahogy egy nagy, elhanyagolt kertben ugrándozott, meg a drótkerítésen mászott, meg meggyfán, meg cseresznyefán...

– *Valahol a Krisztinavárosban?*

– A Mészáros utcában, a Krisztina templom mögött. Ott kereszteltek, a Krisztina templomban, az is nagyon emlékezetes. Emlékszem rá, mert már hat éves voltam. Ezt a *Kulcslyuk-lír*-ban leírtam már, úgyhogy nem akarom ismételnem magamat, de hát úgy történt, hogy pontos leírást tudok adni a kereszteléséről...

Mindig el volt szakadva a szoknyám, a két fiútestvérem mellett én voltam a harmadik fiú. És járt nekem egy gyerekűjság, azt hiszem, *Benedek Elek* Jó pajtása. És annak címlapján mindig volt egy olyan írás, mint az újságban a vezércikk, hát ott egy vezér-vers volt. S egyszer egy ilyen vezér-vers, *Feleki Sándor* nevezetű költő verse, nekem nagyon megtetszett. Gondoltam, milyen jó lenne, ha én is tudnék ilyen verset írni. És akkor fogtam magam, és a sarokban, hogy senki ne lásson, lemásoltam ezt a verset. És azzal, hogy lemásoltam, az volt az érzésem, hogy ez most az enyém. Szóval elloptam. Valahogy így kezdődött. Akkoriban az én olvasmányaim is teljesen nem gyereknek való olvasmányok voltak. A fivéreim egy kicsit idősebbek voltak mint én, úgyhogy az ő kötelező olvasmányaik leszivárogtak énhozzám...

– *Milyen könyvekre emlékszik abból az időből?*

– Egyik fő olvasmányom a *Quo vadis* volt?; sokszor el kellett olvasnom, amíg megértettem. Abból is látnivaló volt, hogy idősödöm, hogy most már ezt is értem, azt is értem; mert eleinte csak egyes részeket fogtam fel. És ott volt, azt hiszem, egy főszereplő, akit megverseltem. De aztán abbahagytam az írást, egészen kamaszkoromig.

– *Hány éves korában zajlott le ez az „első korszak”?*

– Nagyon, nagyon ifjú koromban, úgy hat és nyolc éves korom között.

– *A Feleki-verset tovább is írta?*

– Nem továbbírtam, eltulajdonítottam. Titokban, hogy ne lássa senki. Kamaszkoromban pedig Reviczky-utánezeteket írtam. Semmi eredetiség – írásgyakorlatok. Azután megint abbahagytam. Nem értem rá verselni, mert sokat tanultam, és érettségiztem, egyetemre jártam.

– *Minek készült gimnazista korában?*

– Költőnek azért... Ennek ellenére...

– *Mi volt az a költőideál, az a költőszerep, ami vonzotta?*

– Semmiféle szerep; csak szerepről ne beszéljünk! Azt én magamban, látatlanul tudtam, hogy bennem él valamilyen költői képesség.

– *És milyen költő akart lenni?*

– Azt nem tudnám megmondani. Semmi esetre se olyan, aki az írásait árulja...

– *Tudott már arról, hogy az írásokat árulni lehet?*

– Hát persze. Amikor már nagyobbacska voltam, vendéglőbe vittek, s akkor jött egy-egy „költő”, s ott papírlapon ugye, árulta... Na, hát ez csak tréfa volt...

– *Másféle vers-hasznosításról is tudott? A lapokról, a kortárs irodalomról?*

– Meglehetősen tájékozatlan voltam ezekben a dolgokban, mert az egyetemen ugyan rendkívül sokat kellett olvasnom, de inkább klasszikus irodalmat. Magyar-német szakos voltam, rengeteget kellett olvasnom. Kellett? Szívesen olvastam.

– *És miket olvasott? Kik voltak a kedvencei?*

– Inkább a német irodalommal foglalkoztam, mert az volt számomra a nehezebb, és ugye meg kellett tanulnom németül, egyszerűen meg kellett tanulnom, és ez nem olyan könnyű, könyvből elsajátítani egy nyelvet.

– *Kiket szeretett? Goethét, vagy korábbiakat, későbbieket?*

– Nem mondhatnám, hogy éppen Goethét szerettem volna a legjobban. Szerettem *Christian Günthert*, aki Goethének némiképpen kortársa is volt, de inkább előzője. Amikor Günther meghalt, akkor születhetett Goethe. Szerencsétlen sorsú fiatalember volt, elitta az eszét és a tehetségét. De amit csinált, az nagyon szép. Szóval *Christian Günthert* szerettem, és *Günther* előzői közül a barokk költőket, s mindenekelőtt a népköltészetet. És egy névtelen, XVI. századi apácát, aki egyesítette magában a barokk komplikáltságát a népköltészet frissességével. Idézek tőle két szakaszt *Weöres Sándor* fordításában.

*Hadd éneklünk, hadd örülünk
a rózsák közt,
barátaink s Jézus velünk.
Ki tudja, meddig élhetünk
a rózsák közt.
Ő ciprusbort töltösn nekünk
a rózsák közt,
mindnyájan részegek leszünk,
édes szerelmet élvezünk
a rózsák közt.*

– És nagyon szerettem a *Nibelungen Lied*-et is. Elég nehéz olvasmány volt, de átrágtam rajta magamat, és igazán nagy-nagy örömmel. Sokat tanultam belőle. Egy nagy költői mű több lélektani ismeretet és történeti magyarázatot közvetít, mint a szakkönyvek.

– *Írt-e már ebben az időben, és vitte-e, mutatta-e valakinek a saját verseit?*

– Amikor az egyetemet elvégeztem, akkor gondoltam: nahát, most már itt az ideje – s elkezdtem megint írni. Amikor egy jó pakk elkészült, elvittem *Babits*hoz. Átadtam annak, aki éppen az ajtót kinyitotta, s mondtam, hogy majd két hét múlva eljövök értük. Mint később megtudtam, *Babits* ekkor már nagyon beteg volt. Isten csodája, hogy még volt kedve és energiája, hogy egy kezdő költőt besoroljon a Nyugatba. Ez volt az én első megjelenésem, az első jó szó, amit kaptam. Olyan szó, amire építeni lehetett.

– *Babits*hoz a költőhöz, vagy mint a Nyugat szerkesztőjéhez vitte a verseit?

– Eszembe sem jutott, hogy ő a Nyugat szerkesztője. Nagyon szerettem az írásait, voltaképpen tőle tanultam verset írni. És ebből a költői vonulatból még *Kosztolányi Dezsőt* említem, akitől viszont prózát tanultam írni. Nem minden nagy költőtől lehet tanulni.

– *A régebbi magyar költők közül kiket szeretett? Reviczkyt már említette. Kiket ismert a legjobban? Hatottak-e korai verseire?*

– Az egyetemen *Horváth János* kollégiumait is hallgattam a régi magyar irodalomról, de akkor még nem jöttem rá igazán a régiéke ízére. Később a *Bethlen Miklós* biográfia, meg az erdélyi életrajzok nagyon-nagyon hatottak rám, de inkább a humániumuk. Voltaképpen a *Három veréb** idején, mikor annyira tele volt a ház régi irodalommal, akkor szerettem bele a régiékebe.

– *Tehát, hogy germanisztikát tanult, ez inkább a német irodalom irányába terelte...*

– Ez inkább elterelt, igen.

– *És korábban, a gimnáziumi években, ki volt az a magyar költő, aki közel állt Károlyi Amyhoz? Kinek a keze nyoma volt érezhető korai versein?*

– Gyermekkoromban sok *Vörösmarty*-verset olvastam. Tudniillik a házban ott voltak a *Remek Írók*. A nagy *Remek Írók*-kiadás, s azt az ember olvasta. Olvasta az első kötettől az utolsóig. Irodalmi műveltségemnek ez az alapja. Mint költőt, *Vörösmartyt* szerettem a legjobban. A verseit, nem a drámákat. Az eposz sem gyerekolvasmány. A verseit szerettem. Azonkívül jól ismertem *Petőfit*. Találkozásunk a következőképpen történt: 13 vagy 14 éves koromban

* *Három veréb hat szemmel* – *Weöres Sándor* által szerkesztett és jegyzetekkel ellátott magyar irodalmi szöveggyűjtemény.

sarlachom volt, és ez akkor nagyon komoly betegségnek számított még. Be lettem zárva a szobámba Petőfivel, Petőfi *Összes Versei*-vel... Jól ismerem Petőfit. Képzélheti, ha az ember hat hétig össze van zárva vele...

– *Első versei a Nyugatban jelentek meg. Stílusban is a Nyugathoz, Babitsékhoz kapcsolódott?*

– Én nem gondoltam se a stílusra, se a megjelenésre. Se arra, hogy kapcsolódjak, se arra, hogy utánozzak valakit. Ahogy a vers „meg volt csinálva”, az érdekelt engem. És azt voltaképp Babitstól tanultam, hogy a valóságot rendkívül jól meg kell nézni. Ezt valóban tőle. Nem a „nyugatos”-ságot, hanem a valóság ismeretét mint a költészet alapját.

– *Ady nem hatott a költészetére?*

– Nem gondolnám. Igen nagy költőnek tartom Adyt. De hogy az ember tanulni tudjon egy másik költőtől, az nem okvetlenül azt jelenti, hogy nagyon-nagy költő legyen a mester, hanem hogy jó pedagógus legyen.

– *Egyáltalán nem volt olyan szakasza költői fejlődésének, amikor rokonnak érezte magát vele?*

– Nem hiszem. Vannak versei, amiket nagyon szerettem és nagyon nagyra tartok, de különösebben nem hatott rám.

– *Miután elvégezte az egyetemet, hogyan illeszkedett be magánéletébe a költői szerep?*

– Nehezen. Miután az egyetemet elvégeztem, fél évig tanítottam, majd elhatároztam, hogy azért én mégis költő leszek. A gyerekeket nagyon szerettem, eredményeket is értem el velük, de polgári iskolába kerültem, ahol mint legfiatalabb tanárra, mindent rábíztak, és még éjjel egy órákor is dolgozatokat javítottam. Magyart, németet és történelmet tanítottam egyszerre. Sok volt. A polgári olyan felemás iskola volt. De akkor örültek a fiatal tanárok, hogy valahol elhelyezkedhettek... Igen... Az egész család azt gondolta, hogy most majd éhen halok, amikor otthagytam az iskolát.

– *Szülei mivel foglalkoztak? Hogy tekintettek humán hajlamaira?*

– Az édesapám jogvégzett ember volt, a budapesti II. kerület helyettes elöljárója. Édesanyám pedig mint fiatal lány zongoristának készült; első koncertjei után édesapám elvette, de segédfogalmazói fizetéséből nem teltt arra, hogy felesége művészne legyen. Úgyhogy édesanyám csak nekünk zongorázott.

– *Mit szóltak irodalmi bűvárokodásaihoz?*

– Édesapám rögtön, a legelején észrevette, még Feleki Sándor és a *Quo vadis* idején, hogy

ittén valami van. És mindig azon tűnődött, „milyen érdekes, hogy ez a kislány elkezdett írni”, meg hogy „az ilyesmi nem szokott abbamaradni...” Érdekelte volna, ha tudta volna...

– *Nem ellenezte volna, ha tudja, hogy verset ír?*

– Nem. Csakhogy akkor én már erről nem beszéltem. A gyerekek általában szemérmesek...

– *Később sem neheztelt, mikor ott-hagyta a tanítást?*

– Nem, szegény ő akkor már meghalt, éppen az első gyerekkönyvem jelent meg... Ennek sem örülhetett.

– *Így szabadúszó lett. Otthon írt...?*

– Szabadúszó, igen. Írtam, és igyekeztem elhelyezni a verseimet, ahol lehetett... Jött a háború, illetve közben már háború volt. Sztémnt a lakásunk, és akkor kezdhettem újra az egészet, egy félcipőben. 1945-ben Waldapfel Imre barátom lektor volt a Singer és Wolfnernél és megjelentetett egy gyerekkönyvem: *Cili cica kalandjai*, ez volt a címe. Szívesen írtam, nekem is volt macskám, tudtam, milyen egy macska, leírtam. Kis verses mesekönyv volt ez. A rádióknak elég sokat dolgoztam, szegény Szobotka Tibornak.

– *Később helyezkedett el az Athenaeumnál?*

– Csak negyvenkilencben kerültem oda. Már előbb, negyvenhétben elhelyezkedtem, mert férjhez mentem Weöres Sándorhoz...

– *Azután, hogy az Athenaeumtól kikerült, ismét itthon dolgozott?*

– Kikerültem!... Ott-hagytam. Igen, ezek olyan csodálatos dolgok, amikor ott-hagyok valamit. Nem is a rációm hagyja ott, hanem a lábaim. Aztán maradt a fordítás. Az írásaim nem jelentek meg, de szerencsére voltak jó barátaim, akik fordítóként munkához juttattak. Így tudtunk egyáltalán létezni, megélni.

– *Befejezésül engedjen meg egy kérdést a magyar költészethez és a magyar népköltészethez fűződő szálakról. Hol éri a legfontosabb kötődést a magyar irodalomhoz, művészethez?*

– Azt hiszem, a költészetet a nyelvtől nem lehet elválasztani, ez olyan, mint a tartalom és a forma kérdése. Amit csinálók, ez a spirituális költészet, azt gondolom, a világ bármelyik sarkában létrejöhetett volna, csupán az a különbség, hogy magyarul írtam, és ez nagyon fontos benne, hogy magyarul van. Kifogyhatatlan örömet jelent számomra ismerni a magyar nyelvnek a csínját-bínját, a szórendjeit és mindent. Kifogyhatatlan öröm és keresztretjévényfejtés... és minden.

MEZEY KATALIN